

Het Interbellum

Lichtervelde in de periode 1919 – 1939

Filip Van Devyvere

Als op 11 november 1918 de klaren over de gehele frontlijn *Staakt het vuren* blazen, zijn alle partijen oorlogsmoe. Na de uitbundige vreugde over de herwonnen vrede komt, wanneer de balans opgemaakt wordt, de ontnuchtering. Wereldwijd zijn er 9 à 10 miljoen militaire en evenveel burgerlijke slachtoffers. En economisch is het een complete ramp.

1 De wereld likt zijn wonden

De economische kant van de oorlog is onthutsend. De door de regeringen georganiseerde inflatie holde de waarde van het geld uit. De budgetten waren totaal uit evenwicht en de schuldeisers, Frankrijk en Engeland werden schuldenaren. Het Carnegie Endowment for International Peace berekende dat de oorlog aan de geallieerden rechtstreeks 12,6 miljard toenmalige dollars kostte, en aan de centrale mogendheden zes miljard. De indirecte kosten zouden zo'n 33,8 miljard dollar bedragen. Sommigen beweren dat de oorlog ongeveer 88 miljard goud dollar kostte, wat tien miljard meer is dan de volledige rijkdom van Groot-Britannië in 1914¹.

Niets is nog hetzelfde als voordien. De oude, vertrouwde en gezapige wereld is voor goed verdwenen. Duitsland en Oostenrijk hebben als keizerrijk afgedaan. In Rusland is Nicolaas II van de tsarentroon gestoten en hebben Lenin en zijn Bolsjewieken de macht overgenomen en een aparte vrede gesloten met Duitsland. Frankrijk en Groot-Brittannië komen als overwinnaar uit het strijdperk naar voren, maar de opofferingen zijn immens. In vele landen, waar de vrouwen in de oorlogsindustrie hebben gewerkt, is de emancipatiebeweging ingezet. En voor het eerst heeft het oude Europa kennis kunnen maken met de macht van de Verenigde Staten, militair én economisch.

Op 28 juni 1919, precies vijf jaar na de moordaanslag te Sarajevo, wordt de vrede formeel getekend op de Conferentie van Versailles. Duitsland moet ontwapenen, oorlogsschade betalen en een zevende van zijn grondgebied aan andere staten afstaan. De kaart van Europa wordt grondig hertekend. Van het Habsburgse keizerrijk blijft zo goed als niets over en de Balkan wordt een lappendeken van nationale statjes: economisch zwak en politiek instabiel. De Volkenbond, te Genève opgericht door de Amerikaanse president Wilson, moet een duurzame vrede waarborgen.

2 België na 1918

België houdt aan de oorlog een enorme schade over. Ca 44.000 militairen (in feite een peulschil in vergelijking met de andere geallieerden) en 23.000 burgers zijn ge-

¹ DE VOS, Luc: De Eerste Wereldoorlog, Davidsfonds, Leuven, 1997, p.162.

storven als rechtstreeks gevolg van oorlogsfeiten en -toestanden. Zo'n 18% van de nationale rijkdom onder vorm van bruggen, wegen of industriële uitrustingen is vernietigd. Bovendien is er de frontstreek, 60 kilometer van Lombardsijde tot Mesen, die voor jaren onproductief zal zijn, om niet te spreken van de vernielingen in steden als Diksmuide, Ieper en Nieuwpoort die in de vuurlinie gelegen hadden.

Ook op politiek gebied is maar weinig van de oude wereld overeind gebleven. Het flamingantisme, uit de Frontbeweging ontstaan, wordt een factor waar het establishment wel zal moeten mee rekening houden en de socialisten zijn *salonfähig* geworden. De regering van Le Havre maakt plaats voor een bestuur van nationale eenheid, met drie socialisten op de twaalf regeringsleden. De voornaamste verandering, rechtstreeks gevolg van de oorlog, is het algemeen enkelvoudig stemrecht dat in 1921 voor het eerst toegepast wordt.

3 Lichtervelde na de wapenstilstand

Voor Lichtervelde zijn de laatste oorlogsmaanden bijzonder pijnlijk. Het eindoffensief kost het leven aan 12 Lichterveldse soldaten. Uiterekend op 11 november valt er nog een slachtoffer: Achiël Deschepper, 29 jaar, verongelukt bij een ontploffing in het Franse Granville. De aftrekkende Duitse troepen richten heel wat schade in Lichtervelde aan: station en spooroverwegen worden opgeblazen, de bruggen over de Zwannebeek in de Kruiseboomweg en over de Muizenbeek in de Zwevezelestraat worden vernield in de hoop de opmars van de geallieerden te vertragen. Op 6 oktober wordt de kerktoeren met een overmaat aan springstof gedynamiteerd zodat hij op de huisjes van het marktplein neerstort en daar flink wat brokken maakt. De Hofmolen op het Hoge ondergaat hetzelfde lot. Op de wijk De Groenendale zijn achterhoedegevechten tussen aftrekkende Duitse en oprukkende Franse troepen.

De bevolking is teruggelopen van 6.811 inwoners in 1913 naar 6.487 in 1918. In totaal heeft de oorlog het leven gekost aan zo'n 80 Lichterveldenaren: een veertigtal militairen laten het leven tijdens de oorlogsjaren, 4 anderen overlijden kort nadien aan de opgelopen verwondingen of ziekten². Er zijn 37 burgers die op een of andere manier het slachtoffer geworden zijn van de vijandelijkheden. Op het Duitse kerkhof in de Torhoutstraat liggen meer dan zeshonderd militairen begraven, het merendeel Duitsers, maar ook enkele Russen en Fransen.

De gemeente heeft zich moeten in de schulden steken om de onvoorziene oorlogsuitgaven te bekostigen: in 1920 zijn er nog voor 600.000 Fr. leningen terug te betalen.

Een 50-tal van de Lichterveldse opgeroepen hebben de oorlog overleefd. De gedeelde ellende blijft levendiger in hun herinnering dan de enkele heldendaden. In 1920 groeperen ze zich in een vereniging en krijgen ze van de gemeente een vlag, kunstvol ontworpen door Amand Goddyn.

² De cijfers verschillen naargelang de bron: op de gedenksteen in de kerk staan 37 namen van gesneuvelde soldaten vermeld, op het monument voor de kerk staan er 40 en in zijn *Lichterveldse Ziek-Zakjes* vermeldt G. Vandewalle 42 namen van Lichterveldse soldaten. Zie hierover VANDEWALLE, G.: *Lichterveldse Ziek-zakjes, Deel 3*, Heemkundige Kring Karel Van de Poele, Lichtervelde, z.j. pag 86 e.v.

Na de wapenstilstand keren de gevluchte gezinnen druppelsgewijze terug, sommigen uit Frankrijk, anderen, zoals onderwijzer Camiel Tanghe uit Engeland, nog anderen onder wie Alfons Desmet en Charles Allemeersch uit Nederland dat neutraal gebleven was. In maart 1919 komt ook de groep gedeporteerden -weliswaar uitgedund- uit Herentals terug.

In 1921 zijn er gemeenteraadsverkiezingen en dit keer is het De Burgersgilde die, zij het nipt, de meerderheid behaalt. De Burgersgilde heeft nu 6 zetels, De Zwaan slechts 5. De hele tussenoorlogse periode zal overigens gekenmerkt worden door een steeds wisselen van de meerderheid en door het overlopen van bepaalde politieke figuren van het ene kamp naar het andere. De socialistische partij die zich in die jaren op het dorpspolitieke toneel waagt, haalt de geschiedenisboeken niet.

Pastoor Desmet, die de hele oorlogsellende meegemaakt heeft, overlijdt in 1920 en wordt opgevolgd door Richard Spilliaert. Hem wordt de taak opgedragen het zwaar gehavende kerkgebouw te laten herstellen.

Zicht op de Potteriestraat en Zwevezelestraat. Foto vanuit de kerktoeren, omstreeks 1925 - © Kurt Desplenter.

Qua werkgelegenheid is er na de oorlog weinig veranderd voor de Lichterveldenaren. Voor fabrieken in de hedendaagse betekenis blijft het wachten tot na de volgende oorlog. De plaatselijke bedrijfjes die er voor de oorlog al waren, blijven ook in de jaren er na voor enige tewerkstelling zorgen. Sommigen gaan in de *verwoeste gewesten* het oorlogspuin opruimen en de grond terug voor landbouw bewerkbaar maken. Het is zwaar en risicovol labuur maar er is een schone cent bij te verdienen met het koper van obussen en granaten. Voor velen blijft landarbeid op het eigen dorp of seizoenarbeid in Frankrijk de hoofdbrok van het jaarinkomen.

Zo valt het leven in Lichtervelde terug in de oude plooiën. Ogenscheinlijk althans, want vier jaar ontredde en Duitse bezetting hebben onvermijdelijk sporen nagelaten. Tegelijk hebben veel nieuwigheiden hun intrede gedaan in het dagelijkse leven. Telefoon, sigaretten en automobiel zijn bekende fenomenen geworden en ook met vliegtuigen en cinema hebben de Lichterveldenaren tijdens de bezetting kunnen kennismaken. Maar de voornaamste en tegelijkertijd minst opvallende verandering is dat de horizon van de Lichterveldenaren verruimd is. Met de Duitsers zijn er, willens nillens, contacten geweest. Sommige Lichterveldenaren zijn op de vlucht geweest en brengen uit het buitenland hun verhalen mee. De gemobiliseerde soldaten hebben niet alleen aan het front gestreden maar tijdens de rustperiodes achter het front ook een stukje van de wereld gezien.

4 De ontredde

De euforie van de dulle twintiger jaren zowel als de sociaal-politieke ontwikkelingen die uiteindelijk tot de tweede wereldoorlog zullen leiden, gaan aan Lichtervelde schijnbaar geheel voorbij. De economische crisis echter niet. Een brood dat in 1914 nog te koop was voor 25 centiemen kost in 1921 één frank. Aardappelen kosten zes keer zoveel als voor de oorlog. In 1929 crasht de beurs van Wall Street, in 1934 gaat in België de socialistische Bank van de Arbeid failliet en een jaar later devalueert de Belgische frank met maar liefst 28%. Werkgelegenheid is schaars, ook in Lichtervelde. Niet te verwonderen dus dat heel wat dorpsgenoten het in die periode elders proberen waar te maken: Amerika en Canada blijven aantrekkingskracht uitoefenen, maar ook naar Frankrijk, Wallonië en Brussel wordt verhuisd.

Maar alle moeilijkheden ten spijt gaat het leven in Lichtervelde verder. Gespreksstof voor de Lichterveldenaren zijn de wielersuccessen van de Belgen in de Tour de France³, het huwelijk van Leopold met Astrid in 1926 of de dood van de geliefde koning Albert in Marche-les-Dames in 1934. Meer op het plaatselijke vlak zijn het de vinken-zettingen of (heimelijke) hanenkampen, de wielersuccessen van Henri Vanlerberghe, de jaarlijkse toneelvoorstellingen maar vooral de tegenstelling tussen rood en zwart die de modale Lichterveldenaar in de tussenoorlogse periode bezighouden.

³ PhilippeThys won de Ronde in 1920, Firmin Lambot in 1923, Lucien Buysse in 1926, De Waele in 1929 en Sylveer Maes in 1936.